Časopis Národního muzea. Řada historická
Journal of the National Museum (Prague). Series Historia
187 • 3–4 • 2018 • (p. 27–36)

Myslivost na fotografiích Karla Hájka[1]

Libor Jůn

Abstract: Game management in photographs by Karel Hájek
The name of notable Czechoslovak photographer Karel Hájek is irrevocably linked to the development of Czechoslovak photojournalism, where he is justifiably considered one of the crucial founding figures of this photographic field. However, his works devoted to game management and game animals, which demonstrate Hájek's promptness to take photographs and also his interest in game management and in nature and its conservation, are also important from all aspects (even though these works are still not fully appreciated). Hájek's work in this field is often presented as his escape from the oppressive reality of the post-February regime at the time, but in actual fact this was a fully-fledged part of his photographic efforts, as is proven by his excellent book of photographs titled "The Beauties of Game Management" (1st edition published in 1953) and also the numerous awards Hájek's hunting photographs received in various international photographic competitions. Another forgotten chapter is Hájek's texts devoted to the issue of Czechoslovak game management at that time, in which he promoted not only consistent conservation of nature and game animals, but also criticised the frequent shortcomings of game management (preferential shooting of deer, etc.). Many aspects of this part of Hájek's abundant work are still awaiting fuller appreciation and adequate inclusion in the current concept of the interpretation of the history of Czechoslovak and Czech photography, despite their attractiveness as exhibition material and the great number of preserved "natural" and "hunting" images.

Key words: Karel Hájek – History of the Photography – Czechoslovak Photography – Cultural Heritage – Hunting – Publication Krásy myslivosti

Contacts: Mgr. Libor Jůn, Ph.D., Archiv Národního muzea, Na Zátorách 6, 170 00 Praha 7;
e-mail: libor_jun@nm.cz

„Je krásné vidět zvěř v přírodě, pozorovat její zvyky
a uvědomovat si, jak příroda moudře řídí život."[2]
Karel Hájek

V nedávno publikované stati *Zoologická fotografie v Československu a její protagonisté v letech meziválečných a poválečných*[3] jsme se pokusili vyložit některé souvislosti fotografování zvířat z pohledu zoologického či exaktně vědeckého, případně dokumentárního atd. Mimo dosud výrazněji nedoceněnou roli Národního muzea (a některých tvůrců spojených s Muzeem) jsme též připomněli i činnost některých dalších fotografů, kteří v této oblas-

1 Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2019–2023/16.II.a, 00023272).

2 Archiv Národního muzea (dále jen ANM), fond Karel Hájek (dále jen f. K. Hájek), karton (dále k.) 7, inv. č. 513, Lovu zdar, propagační tisk (koncept), stroj.

3 Libor Jůn, Zoologická fotografie v Československu a její protagonisté v letech meziválečných a poválečných, *Časopis Národního muzea. Řada historická*, roč. 187, č. 1–2, 2018, s. 73–85.

Obrázek 1 – Jelení zvěř v lese. Foto K. Hájek, nedatováno. ANM, f. K. Hájek, dodatky, bez inv. č.

ti fotografie posléze dosáhli nemalého věhlasu a všeobecného uznání. Jedním z nich byl nepochybně i Karel Hájek, jehož dlouholeté fotografické působení je spojováno hlavně se vznikem a rozvojem československého fotožurnalismu či reportážní fotografie obecně.[4] Přesto i v oblasti zoologické fotografie dosáhl Hájek neobyčejných úspěchů a zasloužené pozornosti. Pozornosti jak domácí – československé, tak i zahraniční.

Dnešní Hájkova proslulost coby autora uznávaných a všeobecně vyhledávaných zpravodajských snímků dokumentujících nemalou část moderních československých dějin však na druhé straně způsobuje výrazně menší pozornost (odborné fotografické veřejnosti) věnovanou této části (tj. snímkům přírody, myslivosti apod.) jeho fotografického usilování. Poměrně často je toto obrazové svědectví považováno spíše za fotografův „únik" z ne příliš povzbudivé reality tehdejšího Československa a snahu obejít mnohá omezení diktovaná vládnoucím režimem.[5] Zcela nepochybně se však jedná o důležitou část Hájkova fotografování s mnohými tématy a motivy, do níž vložil mnoho své tvůrčí energie, autorských vizí a konečně i pozitivního vztahu k přírodě a myslivosti. A nebyl by to Hájek, kdyby i aktivitu spojenou s mysliveckou zálibou nedokázal náležitě zhodnotit a využít pro popularizaci své osoby a tvorby. Ostatně přesně tak jak činil i v oblasti fotografického žurnalismu.

O osobním i tvůrčím životě Karla Hájka už bylo napsáno relativně mnoho, byť skutečně ucelená Hájkova monografie dosud bohužel chybí a je to jistě jeden z velkých dluhů současného českého „dějepisu" tuzemské fotografie. Situace je to tím podivnější, že je k dispozici nejen fotografova písemná pozůstalost, ale i rozsáhlý fotografický archiv, obojí uložené již po desítky let v Archivu Národního muzea a zpřístupněné badatelské veřejnosti.[6] Na místě je proto připomenout jen několik nejdůležitějších momentů v Hájkově životě osobním i fotografickém. Nebudeme jistě daleko od pravdy, když Hájkovu zjevnou lásku k příro-

4 Daniela Mrázková – Vladimír Remeš, *Cesty československé fotografie*, Praha 1989; Vladimír Birgus – Jan Mlčoch, *Česká fotografie 20. století. Průvodce*, Praha 2005; Vladimír Birgus – Jan Mlčoch, *Česká fotografie 20. století,* Praha 2009; Alena Pecháčková, *Karel Hájek – fotograf, teoretik, organizátor*, Praha 2010, Bakalářská práce FSV, UK Praha.

5 Z mnoha důvodů se stal Hájek a jeho fotografie vítanou „výkladní skříní" poúnorového Československa, což ovšem jeho samotného neochránilo před mnohými střety s autoritářskou mocí. Nejbolestněji pocítil hlavně zabavení svého rozsáhlého fotografického archivu, z nějž mu byla po četných urgencích navrácena jen malá část. Milena Běličová, Fotoarchiv Karla Hájka v Archivu Národního muzea, *Časopis Národního muzea. Řada historická*, roč. 175, 2006, č. 3–4, s. 123–146, s. 142.

6 Milena Běličová, *Karel Hájek 1900–1978. Fotoarchiv 1914–2001*. Inventář. Praha 2004.

dě či myslivosti vztáhneme k jeho venkovskému původu. Hájkova životní pouť započala 22. ledna 1900 v jihočeské Lásenici nad Nežárkou v rodině hostinského Ondřeje Hájka. Neopakovatelná atmosféra venkovského hostince jistě v mnohém spoluformovala prvotní dětský svět budoucího umělce a byla pro něj vítaným poučením o okolní realitě. Jeho vzdělání bylo ryze běžné a praktické: nejprve obecná a měšťanská škola, následně dvouleté vyučení zámečníkem.[7]

Po návratu z italské fronty 1. světové války – Hájek měl velké štěstí, když jako ročník 1900 narukoval do stále více a více rozklížené rakousko-uherské armády až v roce 1918 a později se uvázal k dobrovolné roční službě v tehdejší československé branné moci – se však rozhodl pro zásadní krok ve svém dosavadním životě a z rodného jihu Čech odešel do životem kypící Prahy, hlavního města nového československého státu. Zde se nakonec stal zaměstnancem pražského dopravního podniku, tramvajákem a jistě nikdo netušil, že do Prahy právě dorazil jeden z nejvýznamnějších československých reportážních fotografů budoucnosti,[8] spolutvůrce vizuálního odkazu československého státu a československé společnosti. Se svým povoláním v pražské hromadné dopravě se ovšem definitivně rozloučil až v roce 1932, kdy nastoupil jako fotoreportér do vydavatelství Melantrich. Pro fotografickou žurnalistiku, reportáž či fotografický dokument – *„pregnantní a interesantní vyprávění o daném tématu“*[9] – si své působiště Hájek jednoduše nemohl zvolit lépe. Naopak jeho myslivecká vášeň[10] spojená s citem pro přírodu jej nepochybně natrvalo spojovala s rodnými jižními Čechami.[11]

V případě maximálního zjednodušení Hájkova tvůrčího života můžeme celé jeho fotografické úsilí vměstnat snad do poněkud frázovitého, přesto však pravdivého a danou realitu plně vystihujícího tvrzení o jeho neustálém tvůrčím a společenském vzestupu, lemovaném četnými oceněními a úspěchy. Hájek průběžně fotografoval prakticky všechny důležité události československého veřejného života a krátce před německou okupací v březnu 1939 začal spolupracovat s americkým časopisem *Life*, jednou z pomyslných ikon tehdejšího světového fotožurnalismu. Jeho fotografický um ostatně oceňovala i německá okupační moc, jakkoliv Hájka nedokázala zlákat k přímé kolaboraci a naopak se vůči němu stala

7 Vzdělání si částečně doplnil několika odbornými (opět ryze praktickými) kurzy až na počátku 20. let. Milena Bělíčová, Fotoarchiv, s.123.

8 Jeden z Hájkových souputníků, kritiků a letmých životopisců Vladimír Rýpar se zjevnou sympatií pro fotografův prostý původ o jeho začátcích napsal následující slova: *„Kluk z jihočeské Lásenice šlapával bosýma nohama čtyři kilometry denně do měšťanky. Sedmnáctiletý holobrádek po vyučení zámečníkem pak prošel krvavým křtem první světové války… Dostal se na pražskou tramvaj a začal žít dvojím životem. Tramvaj dávala živobytí a vášeň pro fotografii, která ho již v roce 1927 přivedla do Českého klubu fotografů-amatérů, poskytovala radost a soukromé vyžití.“* Vladimír Rýpar, *Karel Hájek,* Brno b. d. Politicky výrazně angažovaný Rýpar, levicový publicista a člen KSČ, byl pro Hájka významnou osobou a jeho svým způsobem „spojkou“ k poúnorovému režimu. Vladimír Rýpar, *Karel Hájek*, Praha 1963.

9 ANM, f. K. Hájek, k. 10, inv. č. 684. Přednáška o fotografii v novinách a o umění fotografickém, b. d., stroj.

10 Zájem o myslivost a aktivní účast na četných honech apod. přivedla K. Hájka také k vlastnictví loveckého psa irského setra Broka. Jednotlivé příhody s ním jej inspirovaly k myšlence vydání fotografické knihy věnované Brokovu životu (kniha nakonec nevyšla). Tomu předcházel úspěšný rozhlasový pořad *Brokovy paměti* a vydání souboru pohlednic s krátkým Hájkovým úvodem. Karel Hájek, *Já, pes Brok*, Praha 1965. M. Bělíčová, Fotoarchiv, s. 134.

11 ANM, f. K. Hájek, k. 10, inv. č. 694. Rozhovor Jana Weniga s Karlem Hájkem o fotografování, reportážích a hlavně jižních Čechách, nedělní odpolední beseda Čs. rozhlasu v Č. Budějovicích, 31. 5. 1964, magnetofonový záznam.

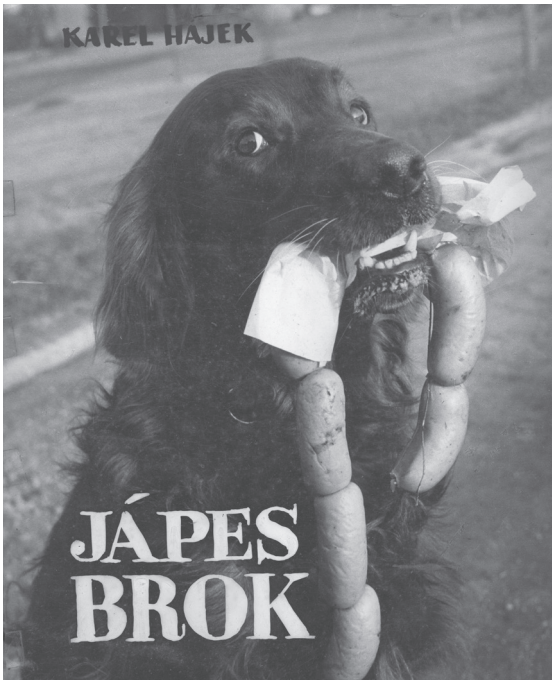

Obrázek 2 – Návrh obálky pro knihu „Já pes Brok“. ANM, f. K. Hájek, k. 5, inv. č. 479.

postupně podezřívavou a spíše rezervovanou. Osvobození a konec války v roce 1945 proto pro Hájka přinesly hlavně další tvorbu a horečnatou činnost, ať již se jednalo o fotografie povstalé Prahy či zasedání mezinárodního soudního tribunálu nad válečnými zločinci v Norimberku.

Služeb vynikajícího fotografa se pochopitelně nechtěla vzdát ani nově nastupující moc domácích komunistů a Hájek s ní svým způsobem přistoupil na nutný kompromis a nadále pokračoval ve svém, nyní zdánlivě pokrokově angažovaném fotografování. To mu na druhé straně umožnilo využívat četných výhod: možnost účastnit se prestižních mezinárodních fotografických soutěží, relativně často cestovat do zahraničí atd. Nejrůznější ústrky a zjevná šikana ze strany vládnoucího režimu se mu však přesto nevyhnula. Zjednodušeně řečeno: to, že Hájek nadále aktivně fotografoval i po únoru 1948, bylo velkým štěstím pro celou československou fotografii a obzvláště pro naše poznání oněch složitě komplikovaných a nejednoznačných časů.[12] Smrt zastihla Karla Hájka 31. března 1978 v mnoha ohledech zklamaného, s podlomeným zdravím, ovšem na druhé straně stále tvůrčího a aktivně se zajímajícího o tehdejší fotografické dění. Téměř do svých posledních chvil se snažil o knižní vydání jak svých vzpomínek, tak knihy o svém milovaném psu Brokovi. V obou případech bohužel marně.

Karel Hájek a československá myslivost

Jak již bylo uvedeno výše, Hájkem vytvořené fotografie s mysliveckými a loveckými tématy dosud nejsou předmětem většího zájmu současné odborné fotografické veřejnosti. Je to zajisté škoda, protože se jedná nejen o fotografie kvalitní, ale navíc jsou doprovozeny i celou řadou autentických Hájkových textů či úvah a podobně jako Hájkovy žurnalistické snímky poskytují jedinečný vhled do fotografova tvůrčího světa a jeho pohledu na fotografii a fotografické „řemeslo“. Navíc se jedná o velice cenný historický pramen pro poznání úrovně tehdejší československé myslivosti, jejího zařazení do československé společnosti či doklad konkrétního typu estetického ztvárnění divoké (lovné) zvěře. V tomto ohledu Hájek přímo navazoval na přírodně či zoologicky laděné snímky celé řady svých fotografických

12 S tím úzce souvisí i Hájkovo prozíravé rozhodnutí odprodat celý svůj fotografický archiv Národnímu muzeu (a to ještě za svého života v roce 1973). To, že zvolil relativně politicky „neutrální“ Národní muzeum, mj. svědčí o stále napjatějších vztazích mezi Hájkem a tehdejším režimem. Viz M. Bělíčová, Fotoarchiv, s. 130–131.

předchůdců či současníků a spoluvytvářel v některých aspektech specificky český či československý fotografický pohled na přírodu, živočichy a jejich vztah k člověku. Pohled, pro nějž byl charakteristický a typický hlavně zájem o ochranu přírody a popularizaci s tím spojovaných otázek.

Obrázek 3 – Katalog výstavy Ženy a děti cizích národů očima československých fotografů s reprodukcí Černé madony K. Hájka. Dům umění, Brno, březen 1959. ANM, f. K. Hájek, k. 9, inv. č. 648.

Samotný Karel Hájek svoji cestu k fotografování mysliveckých motivů a lovné zvěře komentoval poměrně často. V pozdějších dobách na dané téma uvedl i tato poněkud nadnesená slova: *„Je o mně známo, že rád fotografuji zvěř, důvody jsou dva. Zaprvé už jsem dost starý, a proto říkám, že fotografování zvěře je pohodlnější… A za druhé jelen, orel nebo zajíc nedbá hranice států a žije si tam, kde se mu nejvíce líbí. Jemu ani nevadí, kdo žije na vedlejším poli, louce nebo lese. Svoji družku si vybere bez povolení. Až bude svět tak vyspělý, že ani lidem nebudou vadit hranice států – tak jako nevadí zvěři – pak nastane opravdový mír na celém světě. A tak končím vyprávění o fotografii a mých zkušenostech a jako vždy říkám. Fotografie je krásné zaměstnání. Má dvě zásadní stránky, jako celý náš život. Světlo a stín ve fotografii jest den a noc v životě.“*[13] Do jaké míry tato slova obsahovala i jinotajné sdělení o projevech nesvobody v tehdejším Československu, případně byla-li jen vhodně zvoleným propagandisticky zabarveným sdělením, se pravděpodobně již nikdy nedozvíme. Každopádně se však dovídáme podstatný fakt Hájkova chápání fotografie jako jediné disciplíny, které je nutno se plně věnovat.

Věhlas Hájkových reportážních snímků přinesl jejich autorovi mnoho výstavních ocenění a úspěchů. To se mu povedlo zopakovat i v případě celé řady přírodních a mysliveckých fotografií. Pravděpodobně nejoceňovanější a asi i nejslavnější Hájkova fotografie *Černá madona* vzniklá za jeho pobytu v Egyptě v roce 1958 je tak následována neméně slavnou fotografií *Jelen desaterák* zachycující mohutného jelena při skoku přes dřevěnou ohradu v zasněženém lese. Efektní a přirozeně působící snímek byl ovšem výsledkem tvrdé práce fotografa a několika pomocníků. Sám Hájek to popsal následujícími slovy: *„Fotografie jeleního skoku dostala ocenění na světové soutěži myslivců v Paříži. Cesta ke snímku trvala*

13 ANM, f. K. Hájek, k. 10, inv. č. 684. Přednáška o fotografii v novinách a o umění fotografickém, b. d., stroj.

Obrázek 4 a 5 – Myslivecké žně – s čistými účty do třetí pětiletky. Nástěnka č. 16, Orbis n. p. Praha, 1960. Foto K. Hájek. ANM, f. K. Hájek, k. 7, inv. č. 568

několik měsíců. Dali jsme s myslivci před krmelec plot, ale ať jsme ho zvyšovali, upravovali a přemísťovali jakkoli, vysoká jej obcházela. Nakonec nedostala po dva dny jíst a pak jako návnadu kaštany. Laň Boryna skočila první a za ní ten nejkrásnější čtrnácterák… … "[14] Čas, nekonečná dřina a také nemalá míra manipulace investované do vzniku jediného fotografického záběru nemohou být vyjádřeny lépe a přímočařeji.

Zaujetí pro mysliveckou fotografii se u Karla Hájka odrazilo nejen ve vzniku několika knižních publikací, ale i velkého množství drobných textů, úvah a glos. Některé z nich jsou svým obsahem více než překvapivé a svědčí mimo jiné o Hájkově schopnosti se vyslovovat o myslivosti v obecnějším odborném rámci, byť dobově podmíněném. Příkladem je např. drobný informační tisk *Lovu zdar*,[15] v tom se spíše než k otázkám spojeným s fotografováním lovné zvěře vyjadřuje k jednotlivým aspektům československé myslivosti, a to až do takových detailů, jako byly roční počty ulovené zvěře nebo organizace myslivosti, včetně

14 ANM, f. K. Hájek, k. 10, inv. č. 744. J. Jiránková: Fotografii nedělá aparát, ale člověk za ním. Reportér, který musel u všeho být. Lidová demokracie 30. 9. 1967.

15 ANM, f. K. Hájek, k. 7, inv. č. 513, Lovu zdar, propagační tisk (koncept), stroj.

konstatování o pozitivním a všeobecně platném *„zlidovění myslivosti v Československu“*.[16] Stejně tak v tomto kontextu překvapí Hájkovo ujištění o masu ze zvěřiny jako o *„…nejzdravějším masu, neboť zvěř v přírodě je živena přírodní potravou bez chemických a umělých příprav. V přírodě se udrží při životě jen zdravé a silné kusy“*.[17] Obdobně vyznívá i autorovo upozornění na nezanedbatelný hospodářský význam exportu živé lovné zvěře – hlavně do západoevropských států. To rovněž dokumentuje poněkud kuriózními příklady: *„Naše zvěř je velmi žádaná a dobře placena. Abychom měli lepší představu, představme si, že za tři živé bažanty dostaneme švýcarské hodinky nebo za jednoho živého zajíce osm kilogramů nejkvalitnějšího vepřového masa.“*[18]

Celková dikce a vyznění textu upomíná na další roli Hájkových mysliveckých fotografií, a to jejich využití pro dobovou propagaci státem řízené myslivosti. Ta se na jedné straně stala myslivostí „lidovou“ a zároveň s tím i režimní „výkladní“ skříní mimo jiné přinášející stále nedostatkové finance v podobě tzv. tvrdé měny. Plakát z roku 1960 určený pro tzv. názornou propagaci s výmluvným názvem *Myslivecké žně – s čistými účty do třetí pětiletky* ilustrovaný několika Hájkovými fotografiemi je toho více než patrným důkazem.[19] Podobného vyznění je také v Hájkově archivu dochovaná anglickojazyčná reklamní brožura – *Czechoslovakia – hunter's paradise*, opětovně ilustrovaná jeho snímky.[20]

Na druhé straně není možno Hájkovi upřít velkou lásku k přírodě a zájem o ochranu přírody a obzvláště zvěře. Mezi dochovanými Hájkovými texty je uloženo i několik materiálů, v nichž je toto jasně patrné. Jeho výlučné postavení na domácí i zahraniční fotografické scéně mu poté přineslo možnost i veřejné kritiky poměrů, a to i v širších společenských souvislostech. Proto mohl kritizovat nejen nešvary v myslivosti, ale i například v takové organizaci, jako byla státní cestovní kancelář *Čedok: „Doporučuji každému se zeptat osobně, poněvadž se telefonem těžko dovolá, a kdyby se mu podařilo spojení dostat, ještě nemá vyhráno, poněvadž ochota a laskavost – všeobecně řečeno – není samozřejmou vlastností mnohých zaměstnanců podniku zahraničního cestovního ruchu Čedok.“* Uvedl s patrnou hořkostí ve svém textu *„Plní jeleni plán?“* psaném v roce 1958 pro *Svět v obrazech*, v němž kritizoval tehdejší zavedenou praxi reprezentačních odstřelů, tj. odstřelů zdarma bez příslušných poplatků.[21]

Konečně o Hájkově zaujetí fotografií, ale i estetikou divoké přírody zaplňované jednotlivými kusy a druhy různé divoké zvěře a živočichů svědčí i jeho text srovnávající některé aspekty vzniku portrétu člověka a živočicha – srnce. *„Začneme od lesa. A proto si vezmeme*

16 Tamtéž.

17 Tamtéž.

18 Tamtéž.

19 ANM, f. K. Hájek, k. 7, inv. č. 568.

20 ANM, f. K. Hájek, k. 7, inv. č. 574. V roce 1960 (19. října) Hájek obdržel z rozhodnutí ústředního výboru Československé myslivecké jednoty Zlatý odznak I. stupně zasloužilého pracovníka myslivosti. M. Bělíčová, Fotoarchiv, s. 128.

21 ANM, f. K. Hájek, k. 6, inv. č. 518, Plní jeleni plán?, *Svět v obrazech* 14, 1958, č. 7, s. 12–13. Cestovní kancelář Čedok tehdy mj. organizovala loveckou turistiku v Československu. Odstřel jednoho kusu vysoké zvěře mohl zahraničního lovce stát až 10 000 Kčs. U domácích myslivců byla cena stanovena v průměru na 700 Kčs. Z celkem ročního úlovku asi 700 kusů jelenů však bylo více než 500 uloveno při reprezentačních lovech. To Hájek považoval za velkou finanční ztrátu a zjevnou nespravedlnost. Obdobně viz ANM, f. K. Hájek, k. 6, inv. č. 520, *Sláva československému lovu. Zahraniční hosté v Židlochovicích*, b. d.

Obrázek 6 – Karel Hájek, fotografie 1900–1960. Reklamní poutač na výstavu konanou na Staroměstské radnici v únoru 1960. ANM, f. K. Hájek, k. 9, inv. č. 649.

za základ hlavu srnce. Portrét člověka si necháme na konec. Srnčí zvěř zvolím proto, že je u nás – jak je všeobecně známo – zvěř nejkrásnější. Je velmi dobře urostlá, má elegantní chůzi, hezkou hlavu, na které ‚sedí' parůžky, které má dobře vyvinutý srnec ozdobené krásnými výrůstky – zvanými ‚perle'. Máme nafotografovat tuto hlavu. S kusem krku a plecí, jak předpisuje představa portrétu. Dobrý portrétní snímek má zachytit přirozenou povahu nebo charakter živého tvora, kterého máme opticky „zvěčnit". Jsme na čekané, vyzbrojeni teleobjektivem, ohniskové vzdálenosti alespoň 40 cm. Těžko můžeme fotografovat srnce normálním aparátem, poněvadž zvěř by nás na krátkou vzdálenost brzy navětřila a při sebemenším šelestu uprchla. Je samozřejmé, že musíme být dobře kryti. Když vyjde ‚náš' srnec z lesa, rozhlédne se opatrně na všechny strany, aby zjistil, není-li na blízku nebezpečí, a pak teprve se začne pást."[22]

Krásy myslivosti

Pomyslným vrcholem Hájkovy přírodně orientované fotografické tvorby je nepochybně jím dlouhodobě připravovaná kniha *Krásy myslivosti.* V její realizaci se pomyslně protnuly všechny aspekty Hájkovy osobnosti. Jeho fotografické schopnosti, myslivecké znalosti, ale i nesmírný organizační talent a úporná snaha úspěšně dokončit plánované dílo byly v tehdejším československém prostředí zcela nové a jedinečné. Dílo volně navazující ve svém obrazovém sdělení na obdobně úspěšné a oblíbené knižní publikace Václava J. Staňka s tématem zvěře českých lesů a vod. Hájkova kniha zachycuje vstup člověka do přírodního systému. V tomto případě šlo jak o člověka lovce, tak i ochránce přírody a kniha tak poskytla další dimenzi fotografické interpretace přírodního prostředí. V každém ohledu se jednalo o stěžejní Hájkovo dílo a to ostatně, s poukázáním na úspěšný rozvoj československé myslivosti, ochrany přírody a umožnění co nejširším lidovým vrstvám se na tomto rozvoji aktivně účastnit plně, vyhovovalo také tehdejšímu režimu. Přesto vznik knihy provázela řada obtíží, o nichž se sám autor vyjadřoval velice trpkými slovy: *„Po zatčení Dr. Nováka (řed. ‚Osvěty') převzal všechno znovu ‚Orbis'. Jednou jsem osobně jednal se Štefánkem (se s. Rýparem) a zdálo se, že všechno bude v pořádku. Pak nastaly neočekávané zásahy, přesto že podle smlouvy nesmí bez vědomí autora nikdo zasahovat do jakékoli úpravy, textu, nebo jiných změn v publikaci. Z tiráže byla vyškrtnuta jména tiskárenských pracovníků,*

22 ANM, f. K. Hájek, k. 7, inv. č. 511. Jak jsem fotografoval zvěř, stroj., b. d.

kteří na knize pracovali přes čtvrt roku. Jména lidí, kteří knihu ani pořádně neviděli, tam jsou…Nedostal jsem jediné písemné vyrozumění z ‚Orbisu' o postupu práce, nebo nějakých disposicích o změnách. Autor neexistuje. Zlobí se, že jsem je přesvědčil, že je kniha hotová, opatřil jsem plátno na vazbu atd. Kuchařské recepty jsou jen v části nákladu. Nikdo nemá čas, všechno jen telefonicky letmo a opatrnicky."[23]

Jedině Hájkova tvrdohlavost a zjevně i četné vlivné styky způsobily posléze příznivý obrat v celé věci a už první vydání knihy z roku 1953 dosáhlo úctyhodného nákladu 35 000 kusů. Další vydání následovala v roce 1965 a 1969. Třetí vydání z roku 1969 dosáhlo nákladu plných 65 000 kusů! Konečně už v roce 1954 se objevila německá varianta vydaná nakladatelstvím Artia.[24]

Hájek při vzniku knihy neponechal skutečně nic náhodě, sám vybral z tisíců negativů sérii černobílých a barevných fotografií a vytvořil z nich svého druhu jedinečnou obrazovou kroniku československé myslivosti, ale i svého vidění mysliveckých tradic, kulturního významu lovu atd. V knize nás tak překvapí jak snímek usměvavého Jana Wericha s čerstvým úlovkem pernaté zvěře, tak fotografie z barokního areálu v Kuksu, na nichž Hájek dokumentoval starobylou kulturní dimenzi lovu. Předmluvu knihy napsal jeden z tehdejších nejvýznamnějších přírodovědců, profesor zoologie a emeritní ředitel Výzkumného ústavu lesnického Julius Komárek[25].

Závěr

Tvůrčí, ale i osobní Hájkův život byl výsledkem nejenom jeho nesporného fotografického talentu, nýbrž i dramatických dějinných událostí, spoluvytvářejících tehdejší svět. Ať již to byla Hájkova služba v rakousko-uherské armádě v době 1. světové války, nebo obdobně silný prožitek spojený s německou okupací Československa a obecně s 2. světovou válkou. V době krátkého, ale o to intenzivnějšího Květnového povstání českého lidu v roce 1945 se poté Hájek stal skutečným válečným fotoreportérem. Jeho potýkání se s poúnorovým režimem pro něj přineslo další úskalí a nebezpečí, z nichž, jak se zdá, nevyšel vždy se zcela čistým štítem. I nadále zůstává otázkou intenzita jeho spolupráce s tehdejší Státní bezpečností.[26] Na druhé straně jeho úporně zarputilý boj o návrat zabaveného osobního fotografického archivu vzbuzuje i dnes nemalý obdiv, sympatii a jistě i přímo či nepřímo souvisí s jeho kontakty s všemocnou StB.

Jedině uvažování v širších politických a společenských souvislostech nám tak může napomoci lépe pochopit složitost Hájkových životních peripetií a hodnotu jeho fotografického odkazu. A to jak v případě jeho všeobecně uznávaných reportážních snímků, tak i ve své době velice oblíbených fotografií přírodních, fotografií věnovaných lovu a myslivosti. Jak již bylo ukázáno výše, nejednalo se o jakousi Hájkovu fotografickou relaxaci, ale o stejně

23 ANM, f. K. Hájek, k. 6, inv. č. 486. Poznámky K. Hájka o problémech s vydáním knihy *Krásy myslivosti*, 1953, stroj.

24 Německé nakladatelství Werner Dausien sídlící v hesenském Hanau vydalo v roce 1962 rozšířené a doplněné vydání této knihy.

25 Julius Komárek (1892–1955), zoolog, myslivecký odborník a publicista.

26 Jan Vaca, *Krycí jméno reportér*. Dostupné na https://reportermagazin.cz/a/iqnD2/kryci-jmeno-reporter, přistoupeno 14. 11. 2019.

náročné (často i velice dovedně inscenované) fotografování vyžadující plné autorské soustředění. Nasazení pravidelně oceňované na mezinárodních soutěžích a umožnivší vznik dodnes uznávané fotografické monografie *Krásy myslivosti.* Obdobně jako v případě filmů a fotografií námi výše zmiňovaného Václava J. Staňka se i tato Hájkova tvorba stala důležitým motivem pro širší popularizaci témat spojovaných s ochranou přírody, a to nejen oné části využitelné pro myslivost. Rubem této popularizace bylo její úspěšné použití pro účely dobové propagandy oslavující úspěchy „zlidovělé" československé myslivosti, potažmo celého státem řízeného hospodářství.

Kompozičně i technicky vytříbené a esteticky elegantní Hájkovy fotografie zvířat a mysliveckých či loveckých motivů, soustředěné na přirozené zachycení zvířat v jejich obecném prostředí, byly čitelné pro odborné poroty fotografických soutěží, ale stejně tak i pro širokou veřejnost, ať již více, či méně poučenou. Hájek svým objektivem, i přes často užívanou pomoc četných mysliveckých pomocníků při nezbytném aranžování chování fotografované zvěře, vytvořil nezvykle autentický obraz konkrétní části tehdejší československé přírody. Výkon o to cennější a zajímavější, že na rozdíl od jiných fotografických tvůrců zabývajících se obdobnými přírodními či zoologickými tématy postrádal zoologické školení. To však úspěšně nahrazoval svým nadšením pro dané téma a mimo jiné i svojí pracovitostí. A v mnoha případech i pocitem potřebné a nutné tvůrčí svobody.

Hluboký. či až niterný Hájkův vztah k myslivosti, k jejím tradicím, rozvoji a jednotlivým úlohám dodával těmto snímkům další vrstvu autenticity, a to v zachycení vztahu mezi přírodou, v tomto případě lovnou zvěří, a člověkem, člověkem-lovcem, ale i ochráncem, obdivovatelem a hospodářem, majícím odpovědnost vůči celé přírodě. Toto napětí patrné v četných Hájkem zachycených či dovedně a nenuceně inscenovaných situacích je v mnoha ohledech společné pro Hájkovu tvorbu reportérskou i tuto „přírodně" laděnou. Konečně rovněž výše uváděný fotografův text o vytváření portrétu, kombinující motivy tvorby portrétů lidského a srnčí zvěře více než dobře ilustruje tuto záležitost. A je jedině na nás, zda i dnes dokážeme téměř znovuobjevit a náležitě ocenit hodnotu tohoto tvůrčího odkazu Karla Hájka. Kvalita a rozsah jeho díla jsou jednoznačné a v každém ohledu by nemělo uniknout naší pozornosti. A to v plném rozsahu platí rovněž o fotografiích Karla Hájka vzniklých v průsečíku jeho vášně fotografické a myslivecké.